

Het klimaattransitieplan: over de implementatie van artikel 22 CSDDD in de Wivo

Ondernemingsrecht 2025/28

In deze bijdrage staat het klimaattransitieplan centraal. Het Nederlandse conceptwetsvoorstel ter implementatie van de *Corporate Sustainability Due Diligence Directive* (hierna: CSDDD), de zogeheten *Wet internationaal verantwoord ondernemen* (hierna: Wivo), verplicht zeer grote ondernemingen om een klimaattransitieplan op te stellen en naar beste vermogen uit te voeren. De belangrijkste verplichting voor een onderneming is om in haar transitieplan vast te stellen hoe zij haar bedrijfsmodel en -strategie in lijn brengt met de beperking van de opwarming van de aarde tot 1,5 °C in overeenstemming met de Overeenkomst van Parijs. In deze bijdrage worden de inhoudelijke vereisten van het klimaattransitieplan besproken aan de hand van voorbeelden en een aantal kernbegrippen toegelicht. Daarnaast worden de grootste vragen die de implementatiewetgeving van de CSDDD oproept, geïdentificeerd. Zo is onduidelijk wanneer een onderneming haar bedrijfsmodel en -strategie precies in lijn brengt met de 1,5 °C-doelstelling uit de Overeenkomst van Parijs. Op dit moment ontbreken richtlijnen om deze algemene temperatuurdoelstelling te vertalen naar een specifieke reductieverplichting voor een onderneming. Ook is onbepaald wanneer een onderneming precies aan de inspanningsverplichting heeft voldaan om haar klimaattransitieplan 'naar beste vermogen' uit te voeren. Tot slot worden enkele aanbevelingen gedaan om het conceptwetsvoorstel te verbeteren, nu de Wivo meer vrijblijvend lijkt dan in de CSDDD is beoogd. Voor een juiste implementatie van de CSDDD is het van belang dat het vereiste dat het klimaattransitieplan verenigbaar moet zijn met de 1,5 °C-doelstelling uit de Overeenkomst van Parijs, adequaat in de Wivo wordt gewaarborgd. Daarnaast is het belangrijk om de tussentijdse doelstellingen uit de Europese klimaatwet zoals opgenomen in de CSDDD, ook in de Wivo vast te leggen.

1. Inleiding

Ter implementatie van de Europese *Corporate Sustainability Due Diligence Directive* (CSDDD) is onlangs het Nederlandse conceptwetsvoorstel *Wet internationaal verantwoord ondernemen* (Wivo) gepubliceerd. Het conceptwetsvoorstel introduceert verschillende verplichtingen voor bedrijven in de transitie naar een duurzame economie. Zo worden bedrijven die onder het toepassingsbereik van de Wivo vallen verplicht een 'klimaattransitieplan' op te stellen en naar beste vermogen uit te voeren.

Deze bijdrage zet de belangrijkste vereisten met betrekking tot het klimaattransitieplan uiteen en identificeert de grootste dilemma's en vragen die de implementatiewetgeving van de CSDDD oproept. Allereerst worden de inhoudelijke vereisten van het klimaattransitieplan besproken (par. 2). Vervolgens wordt stilgestaan bij de verschillen tussen de CSDDD en de *Corporate Sustainability Reporting Directive* (Richtlijn (EU) 2022/2464, hierna: CSRD) (par. 3). Daarna komen het toezicht op en de handhaving van de verplichtingen rondom het klimaattransitieplan aan bod (par. 4). Afsluitend (par. 5) volgen enkele reflecties op de manier waarop de klimaattransitieplanverplichting wordt geïmplementeerd, met ook een aantal prangende onduidelikheden en discussiepunten.

In deze bijdrage zal steeds worden uitgegaan van de formulering in de Wivo, waarbij bij een eventueel verschil met de CSDDD een kanttekening zal worden geplaatst. Omdat de CSDDD wat betreft haar inhoud aansluiting heeft gezocht bij de duurzaamheidsrapporteringsstandaarden van de CSRD, de zogenoemde *European Sustainability Reporting Standards* (hierna: ESRS), zullen we ter invulling en verduidelijking van sommige bepalingen ook naar deze regelgeving verwijzen.

2. Vereisten klimaattransitieplan

2.1 Inleiding

Volgens de Wivo moet een onderneming in haar klimaattransitieplan vaststellen hoe zij haar bedrijfsmodel en -strategie in lijn brengt met (1) de transitie naar een duurzame economie; (2) de beperking van de opwarming van de aarde tot 1,5 °C in overeenstemming met de Overeenkomst van Parijs, inclusief de doelstelling om uiterlijk in 2050 klimaatneutraliteit te bereiken in overeenstemming met de Europese klimaatwet; en (3) de beperking van de blootstelling van de onderneming aan kolen-, olie- en gas-

¹ Mr. R.E. (Robin) Kautz is promovenda aan de afdeling Privaatrecht van de Vrije Universiteit Amsterdam. Zij doet onderzoek naar het klimaattransitieplan, meer in het bijzonder naar de inspanningsverplichting die een onderneming heeft om haar klimaattransitieplan 'naar haar beste vermogen' uit te voeren. Mr. dr. T.R. (Tim) Bleeker is universitair hoofddocent en coördinator van de klimaatrechtmaster *International Business Law: Climate Change and Corporations* aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Voor zijn VENI-project over klimaattransitieplannen doet hij onderzoek naar de broeikasgasreductieverplichtingen van ondernemingen en de handhaving daarvan.

gerelateerde activiteiten.² Deze formulering en strekking verschilt enigszins van de tekst van de CSDDD, waar in paragraaf 3.3 uitvoeriger bij stil wordt gestaan.

Hieronder zullen aan de hand van voorbeelden de verschillende onderdelen van het transitieplan aan bod komen.

2.2 Een bedrijfsmodel 'in overeenstemming met het beperken van de opwarming van de aarde tot 1,5 °C'

Het voornaamste doel van het klimaattransitieplan is dat een onderneming haar bedrijfsmodel en -strategie 'in overeenstemming brengt met het beperken van de opwarming van de aarde tot 1,5 °C in overeenstemming met de Overeenkomst van Parijs'.³ Het is echter niet eenvoudig om deze algemene temperatuurdoelstelling te vertalen naar een reductieverplichting voor specifieke bedrijven of sectoren.

2.2.1 De weg naar Parijs

Een logisch vertrekpunt om te bepalen hoeveel een bedrijf moet reduceren, is de klimaatwetenschap. Een gezaghebbende bron als het gaat om de wetenschappelijke consensus die bestaat op het gebied van klimaatverandering is het *Intergovernmental Panel on Climate Change* (IPCC), het klimaatpanel van de Verenigde Naties.⁴ Het IPCC identificeert verschillende emissiepaden, die illustreren hoe verschillende keuzes kunnen leiden tot uiteenlopende uitkomsten waarin de mondiale temperatuurstijging wordt beperkt tot bijvoorbeeld 1,5 °C, minder dan 2 °C, of 3 °C.⁵ Deze emissiepaden laten zien wat de effecten zijn van diverse strategieën, zoals een focus op hernieuwbare energie, een verminderde vraag naar energie of het verwijderen van CO₂-emissies in de energie- en industriële sector om netto negatieve emissies te bereiken.⁶

Om de opwarming van de aarde te beperken tot 1,5 °C is er een maximaal 'koolstofbudget' beschikbaar dat nog kan worden uitgestoten om binnen die grens te blijven.⁷ Zo moet volgens de IPCC de wereldwijde uitstoot van CO₂-emissies in 2030 met ten minste 48% gedaald zijn ten opzichte van 2019, en uiteindelijk in 2050 netto nul zijn om een kans van 50% te hebben om de opwarming van de

aarde te beperken tot 1,5 °C.⁸ De IPCC doet echter geen uitspraken over *hoe* het resterende koolstofbudget moet worden verdeeld en wie wat nog zou mogen uitstoten. Die keuzes zijn normatief van aard en vallen buiten het domein van de klimaatwetenschap. De volgende paragrafen illustreren waarom het zo lastig is om tot een verdeelsleutel te komen voor het overige koolstofbudget en waarom het moeilijk is om te bepalen of bepaalde maatregelen 'in overeenstemming zijn met het beperken van de opwarming van de aarde tot 1,5 °C'.

2.2.2 Verdeling tussen landen

Het doel om de CO₂-uitstoot in 2030 met 48% te reduceren ten opzichte van 2019 geeft een indicatie van de inspanningen die nodig zijn om gevaarlijke klimaatverandering te voorkomen, maar het is niet fijnmazig genoeg om te hanteren als norm voor individuele partijen. Dit emissiereductiepercentage is een *gemiddelde*, wat betekent dat sommige landen, sectoren en/of bedrijven meer dan het gemiddelde moeten reduceren, en andere minder.

De Overeenkomst van Parijs onderstreept dit principe van 'gemeenschappelijke maar gedifferentieerde verantwoordelijkheden', waarbij rekening wordt gehouden met verschillende nationale omstandigheden.⁹ Voor geïndustrialiseerde landen gelden bijvoorbeeld strengere normen op grond van het feit dat zij het meeste hebben bijgedragen aan het veroorzaken van klimaatverandering en over een grotere economische slagkracht beschikken om daarop te reageren dan ontwikkelingslanden over het algemeen hebben. Het principe van gemeenschappelijke maar gedifferentieerde verantwoordelijkheden houdt dus in dat verschillende actoren een andere inspanningsverplichting kunnen hebben die ziet op uiteenlopende emissiereductieambities die op verschillende snelheden behaald moeten worden, maar waarbij er wel een gemeenschappelijk doel is waaraan iedereen moet bijdragen.¹⁰

De Europese Unie heeft hier in 2021 op haar manier invulling aan gegeven in de zogeheten Europese klimaatwet.¹¹ Daarin hebben de Europese lidstaten afgesproken om uiterlijk in 2050 klimaatneutraliteit te bereiken en voor 2030 een reductie van netto-broeikasgasemissies van ten minste 55% in 2030 ten opzichte van het niveau in 1990 te bewerkstelligen.¹² Daarbij heeft de EU zichzelf een doel gesteld dat iets hoger ligt dan het gemiddelde van 48%.

2 Art. 3.1 lid 1 Wivo. Deze laatste doelstelling ziet niet alleen op de eigen bedrijfsvoering van een bedrijf, maar op haar gehele activiteitenketen. MvT Wivo, p. 149.

3 Art. 3.1 lid 1 sub b onder 1 Wivo.

4 Art. 13 lid 7 sub a Overeenkomst van Parijs.

5 K. Riahi e.a., '2022: Mitigation pathways compatible with long-term goals', in: P.R. Shukla e.a. (red.), *Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, Cambridge University Press 2022, p. 307 (tabel 3.1) (hierna: IPCC/AR6/WGIII).

6 IPCC/AR6/WGIII, p. 303.

7 IPCC/AR6/WGIII, p. 231 (figuur 2.7).

8 '2023: Summary for Policymakers', in: H. Lee e.a. (red.), *Climate Change 2023: Synthesis Report. Contribution of Working Group I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, par. B.6.1 (tabel SPM.1).

9 Art. 2 lid 2 Overeenkomst van Parijs.

10 A. Boyle & C. Redgwell, *Birnie, Boyle & Redgwell's International Law and the Environment*, Oxford: Oxford University Press 2021, p. 149.

11 Verordening (EU) 2021/1119 van het Europees Parlement en de Raad van 30 juni 2021 tot vaststelling van een kader voor de verwezenlijking van klimaatneutraliteit, en tot wijziging van Verordening (EG) nr. 401/2009 en Verordening (EU) 2018/1999 (Europese klimaatwet) (*PbEU* 2021, L 243).

12 Art. 2 lid 1 jo. art. 4 lid 1 Europese klimaatwet.

Over de precieze verdeling van het koolstofbudget tussen bijvoorbeeld geïndustrialiseerde landen en ontwikkelingslanden is echter nog elk jaar discussie op de jaarlijkse klimaatop van de Verenigde Naties, de *Conference of the Parties* (COP).

2.2.3 Onduidelijkheid over verdeling tussen sectoren

De Europese Unie heeft er dus voor gekozen om het doel te stellen voor 2030 haar broeikasgasemissies te reduceren met ten minste 55% ten opzichte van 1990. Zijn Europese bedrijven dan verplicht om hun uitstoot met dit percentage te reduceren? Nee, want ook hier gaat het om een collectief doel dat vraagt om nadere differentiatie.

Er zijn verschillende factoren die van belang zijn om te bepalen hoeveel reductie passend is voor een bepaalde sector. In sommige sectoren is het makkelijker om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen dan in andere. Zo kan de bouwsector zijn uitstoot relatief makkelijk verminderen door het gebruik van (bestaande) koolstofarme materialen en bewezen effectieve energie-efficiënte systemen bij de bouw van nieuwe gebouwen of het aanpassen van bestaande woningen. In de staal- en chemie-industrie is het daarentegen nog niet mogelijk om de productieprocessen te elektrificeren door het gebrek aan de daarvoor benodigde technische middelen, waardoor deze sectoren voorlopig nog afhankelijk zijn van fossiele energiebronnen.¹³ Dit voorbeeld illustreert dat technische mogelijkheden van invloed zijn op de verdeling van het resterende koolstofbudget. Andere factoren zijn bijvoorbeeld maatschappelijk nut, kosteneffectiviteit, beschikbaarheid van benodigde middelen, of politiek draagvlak.

2.2.4 Onduidelijkheid over verdeling binnen een sector

Zelfs als er een specifiek reductiepercentage is gekozen voor een bepaalde sector, bijvoorbeeld 50% reductie in 2030 ten opzichte van 2019 voor de transportsector, zou voor bedrijven in diezelfde sector op basis van contextuele verschillen nog steeds een andere standaard moeten kunnen gelden. Voor een bedrijf dat al jaren bezig is met verduurzamen en bijvoorbeeld zijn hele vrachtwagenvloot al heeft vernieuwd, zou het onevenredig belastend zijn om nog eens hetzelfde percentage te reduceren als een bedrijf in dezelfde sector dat nog rondrijdt in oude diesels en veel laaghangend fruit kan oogsten.

Hoeveel reductie is voldoende?

Het bovenstaande illustreert dat er geen *one-size-fits-all* emissiereductiepercentage bestaat. Het beperken van de opwarming van de aarde tot 1,5 °C is een collectieve inspanning die noopt tot het maken van keuzes en afwegingen. Over de exacte omvang van de reductieverplichting

voor bedrijven bestaan nog grote vragen, en zowel de CSDDD als de Wivo bieden geen aanknopingspunten voor een verdeelsleutel van het overige koolstofbudget. De Commissie heeft beloofd om richtlijnen en sectorale emissiereductiepaden te publiceren, maar deze worden pas halverwege 2027 verwacht.¹⁴

Er bestaan dus nog geen officiële richtlijnen om te bepalen hoeveel een bedrijf moet reduceren. Wel zijn er verschillende gezaghebbende (doch niet onomstreden) methodologieën ontwikkeld door private partijen, waarvan het *Science Based Targets initiative* (SBTi) de bekendste is. Voor houvast zouden bedrijven daarnaast kunnen kijken naar de bestaande wettelijke normen voor specifieke sectoren, zoals die in de *Renewable Energy Directive* (REDIII).¹⁵ Er dient echter wel te worden aangetekend dat deze regelingen niet uitputtend bedoeld zijn, en vaak ook niet toereikend om de 1,5 °C-doelstelling te realiseren.¹⁶ De CSDDD kan onzes inziens dus verdergaande emissiereductie vergen dan waartoe bedrijven gehouden zijn op grond van publiekrechtelijke regelingen zoals de REDIII.

2.3 Tijdgebonden doelstellingen

De eerste inhoudelijke eis van het klimaattransitieplan is dat een onderneming duidelijke, tijdgebonden doelstellingen moet opnemen voor 2030 en daarna in vijfjaarlijkse stappen tot en met 2050.¹⁷ Alleen opschrijven dat de onderneming in 2050 klimaatneutraal zal zijn, is bijvoorbeeld ontoereikend. Belangrijk is dat de gestelde doelen voldoende specifiek en waar mogelijk meetbaar zijn. De doelstellingen moeten daarnaast gebaseerd zijn op 'overtuigend wetenschappelijk bewijs' en absolute emissiereductiedoelstellingen bevatten voor scope 1-, 2- en 3-emissies.¹⁸

De memorie van toelichting verduidelijkt welke emissies onder de verschillende 'scopes' vallen. *Scope 1*-emissies zijn de directe broeikasgasemissies die worden uitgestoten door de onderneming, bijvoorbeeld het verbruik van brandstoffen om bedrijfswagens te laten rijden. *Scope 2* omvat emissies die vrijkomen bij de opwekking van de door de onderneming verbruikte elektriciteit, stoom, warmte of koeling. Hierbij geldt dat elektriciteit die wordt opgewerkt door middel van bijvoorbeeld wind- of zonne-energie minder belastend is voor het milieu dan energie die wordt opgewekt met gebruik van kolen of aardgas. *Scope 3*-emissies zijn de overige broeikasgassen die worden veroorzaakt door andere partijen in de activiteitenketen van de onderneming.¹⁹ Hierbij kan gedacht worden

13 Zie voorts T.R. Bleeker, 'Unpacking Article 22 CSDDD: A Six-Question Guide to Corporate Climate Transition Plans', in: *The Cambridge Handbook of Law and Responsible Business: Legal Strategies for Sustainability in Global Value Chains*, Cambridge University Press: 2025 (forthcoming), chapter 13 (hierna: Bleeker 2025).

14 Art. 19 lid 2 sub b CSDDD.

15 Deze gedachte wordt uitgewerkt in M.A.M. Dieperink & A.L.J.J. Hendrix, 'Wat is dan wel de emissiereductienorm voor individuele bedrijven?', *NJB* 2025/65, afl. 2.

16 In deze zin ook Hof Den Haag 12 november 2024, ECLI:NL:GHDHA:2024:2099 (*Shell/MD*), r.o. 7.53.

17 Art. 3.1 lid 2 sub a Wivo, art. 22 lid 1 sub a CSDDD.

18 MvT Wivo, p. 149.

19 MvT Wivo, voetnoot 18.

aan het transport van grondstoffen naar een fabriek of de uitstoot veroorzaakt door ingekochte diensten (*upstream* emissies), of het transport van het eindproduct vanuit de fabriek naar de consument en de uitstoot bij het gebruik van de door de onderneming verkochte producten (*downstream* emissies).²⁰

De tekst van de CSDDD schrijft voor dat absolute emissiereductiedoelstellingen voor scope 1-, 2- en 3-emissies alleen ‘*where appropriate*’ moeten worden opgenomen. Hiermee rijst de vraag of bedrijven ervoor kunnen kiezen om doelstellingen voor bepaalde soorten emissies achterwege te laten. Dit zou met name voor scope 3-emissies aanlokkelijk kunnen zijn, aangezien deze indirecte emissies doorgaans het moeilijkste zijn om te reduceren en vaak een groot deel van de totale uitstoot van bedrijven vormt. De tekst van de Richtlijn en de totstandkomingsgeschiedenis ervan geven echter geen aanleiding te vermoeden dat reductie van een bepaalde categorie optioneel is.²¹ Wij begrijpen deze zinsnede zo dat het bedrijf de emissies van alle aanwezige scopes moeten reduceren. Niet ieder bedrijf heeft emissies in alle drie de scopes: een bedrijf dat bijvoorbeeld zelf zijn energie opwekt door middel van duurzame energiebronnen, heeft geen scope 2-emissies en hoeft daarvoor dus logischerwijs ook geen reductiedoelen te stellen.²² De formulering die is gekozen in de Wivo – ‘als van toepassing’ – sluit aan bij deze interpretatie.

Tot slot is niet onbelangrijk dat in de ESRS expliciet wordt vermeld dat het klimaattransitieplan bruto broeikasgas-emissiereductiedoelen moet bevatten, waarbij geen gebruik wordt gemaakt van broeikasgasverwijderingen, carbon credits of vermeden emissies.²³ Dit betekent dat een onderneming daadwerkelijk haar eigen uitstoot moet verminderen en niet alleen kan leunen op bijvoorbeeld het (laten) aanplanten van bomen.

2.4 Decarbonisatiehefbomen en kernacties

Naast de door de onderneming gestelde reductiedoelstellingen moet het klimaattransitieplan een beschrijving bevatten van de ‘decarbonisatiehefbomen’ en ‘geplande kernacties’ die gebruikt zullen worden om de doelstellingen te halen.²⁴ Dit zijn gerelateerde maar verschillende begrippen die vragen om toelichting.

Het identificeren van decarbonisatiehefbomen ziet op de vraag *hoe* de broeikasgasuitstoot van een bedrijf zal worden verminderd.²⁵ Dat kan op veel verschillende manieren, en welke decarbonisatiehefbomen het bedrijf tot zijn

beschikking heeft, hangt mede af van de individuele omstandigheden waarin het bedrijf zich bevindt en in welke sector zij opereert. Gedacht kan worden aan het verminderen van materiaalgebruik, overschakelen naar duurzame brandstoffen, of het uitfasen of vervangen van bepaalde producten of diensten die door de onderneming worden aangeboden.²⁶ Decarbonisatiehefbomen omvatten ook acties of ontwikkelingen die buiten de invloedssfeer van het bedrijf liggen. Wanneer de energiemix van het land waarin een bedrijf opereert groener wordt, levert dit bijvoorbeeld ook een decarbonisatiehefboom op voor het bedrijf.²⁷

Het begrip ‘kernactie’ is breder dan dat van ‘decarbonisatiehefboom’, en omvat alle maatregelen die een onderneming treft of zal treffen om haar uiteindelijke reductiedoelstellingen te behalen. Gedacht kan worden aan het integreren van klimaatrisico’s in de besluitvorming, het monitoren van broeikasgasemissies in de toeleveringsketen of het implementeren van toezichtmechanismen.²⁸ Kernacties hoeven niet altijd direct te leiden tot de reductie van broeikasgasemissies, terwijl decarbonisatiehefbomen dat wel doen.²⁹

Noemenswaardig is dat expliciet wordt benoemd dat kernacties ook kunnen bestaan uit ‘wijzigingen in het producten- en dienstenpakket van de onderneming en de invoering van nieuwe technologieën’.³⁰ Hieruit zou kunnen worden opgemaakt dat indien het huidige bedrijfsmodel van een onderneming onverenigbaar is met klimaatdoelstellingen, de klimaattransitieplanverplichting met zich brengt dat de onderneming dat bedrijfsmodel heroverweegt.³¹

2.5 Toelichting en kwantificering van de benodigde investeringen

Een onderneming moet in haar plan ook opnemen ‘een toelichting en kwantificering van de investeringen en financiering ter ondersteuning van de uitvoering van het klimaattransitieplan’.³²

Waar de tekst van de CSDDD en de Wivo op dit onderwerp summier is, wordt dit vereiste in de ESRS nader ingevuld. Daar wordt gevraagd om in het transitieplan een verwijzing op te nemen naar kritieke prestatie-indicatoren

20 MvT Wivo, p. 71.

21 Ook de CSRD en ESRS gaan uit van emissiereductie bij alle aanwezige scopes. Zie bijv. ESRS E1-4, punt 34 sub (b).

22 Zie voorts Bleeker 2025.

23 ESRS E1-4, punt 34 sub (b).

24 Art. 3.1 lid 2 sub b Wivo, art. 22 lid 1 sub b CSDDD.

25 MvT Wivo, p. 150.

26 ESRS E1-4, punt 34 sub (f).

27 M. Beccarello & G. Di Foggia, ‘Review and Perspectives of Key Decarbonization Drivers to 2030’, *Energies* 2023/16, p. 7.

28 Bleeker 2025.

29 Ibid.

30 Art. 3.1 lid 2 sub b Wivo, art. 22 lid 1 sub b CSDDD.

31 Het Hof Den Haag overweegt hierover in de zaak Shell/MD het volgende: ‘Van olie- en gasbedrijven kan worden verlangd dat zij ook bij hun investeringen in de productie van fossiele brandstoffen rekening houden met de negatieve gevolgen die een verdere uitbreiding van het aanbod van fossiele brandstoffen voor de energietransitie heeft. De voorgenomen investeringen van Shell in nieuwe olie- en gasvelden kunnen hiermee op gespannen voet staan.’ (r.o. 7.61).

32 Art. 3.1 lid 2 sub c Wivo, art. 22 lid 1 sub c CSDDD.

(KPI's) van op de Taxonomieverordening afgestemde kapitaaluitgaven (CapEx).³³ In de Taxonomieverordening zijn criteria vastgesteld die bepalen wanneer een economische activiteit kan worden aangemerkt als een ecologisch duurzame activiteit.³⁴ Om kapitaalstromen te verschuiven naar duurzame activiteiten is het van belang voor bijvoorbeeld beleggers om per onderneming te kunnen zien welk deel van de omzet, kapitaaluitgaven (CapEx) of operationele uitgaven (OpEx) verband houden met ecologisch duurzame economische activiteiten.³⁵

Ook kan een plan een kwalitatieve beoordeling bevatten van potentiële 'locked-in broeikasgasemissies' van de belangrijkste activa en producten van de onderneming.³⁶ Locked-in broeikasgasemissies zijn schattingen van toekomstige broeikasgasemissies die worden veroorzaakt door beslissingen die al genomen zijn, bijvoorbeeld door de belangrijkste bestaande activa of verkochte producten van een onderneming tijdens hun operationele levensduur.³⁷ De onderneming dient toe te lichten of en hoe deze emissies het bereiken van de door de onderneming gestelde broeikasgasemissiereductiedoelstellingen in gevaar zouden kunnen brengen en of zij een transitierisico kunnen aanjagen. Dit zijn risico's die het gevolg zijn van een verkeerde afstemming tussen de strategie van een onderneming en de veranderende regelgevings-, beleids- of maatschappelijke context waarbinnen de onderneming opereert.³⁸ Hiertoe kan de onderneming ook in het plan toelichten hoe zij haar broeikasgas- en energie-intensieve activa en producten wil beheren.

Tot slot moeten ondernemingen volgens de ESRS in voorkomend geval rapporteren over significante CapEx-bedragen die het voorgaande jaar zijn geïnvesteerd in economische activiteiten die verband houden met kolen, olie en gas.³⁹

Hoewel de exacte invulling van de vereiste toelichting en kwantificering van de investeringen en financiering ter ondersteuning van de uitvoering van het klimaattransitieplan onder de CSDDD nog niet bekend is, kunnen bedrij-

ven ervan uitgaan dat qua inhoud aansluiting zal worden gezocht bij de uitwerking in de ESRS.⁴⁰

2.6 *Beschrijving van de rol van de organen die verantwoordelijk zijn voor het opstellen en uitvoeren van het klimaattransitieplan*

Het laatste inhoudelijke onderdeel van het klimaattransitieplan is een beschrijving van de rol van de leidinggevende of toezichthoudende organen die verantwoordelijk zijn voor het opstellen en uitvoeren van het plan.^{41, 42} In de Wivo of CSDDD wordt dit vereiste niet nader toegelicht, maar volgens de ESRS omvat deze eis onder meer het specificeren van de verantwoordelijkheden van de administratieve, management- en toezichthoudende organen met betrekking tot klimaatmitigatievraagstukken, zoals strategiewijzigingen, risicobeoordelingen, beleidsmaatregelen, doelstellingen en rapportage. Het toezichtproces moet duidelijk worden gedefinieerd, inclusief de organisatorische processen die zijn ingericht en het type betrokkenheid (informatievoorziening, raadpleging of besluitvorming). Daarnaast moeten bedrijven uitleggen welke expertise binnen deze organen beschikbaar is en hoe zij voortdurende kennisontwikkeling waarborgen door toegang tot deskundige training of middelen.⁴³

2.7 *Publiceren en actualiseren*

Nadat een onderneming de hiervoor benoemde onderdelen in haar klimaattransitieplan heeft opgesteld, moet het plan worden gepubliceerd.⁴⁴ Het klimaattransitieplan is een levend document in die zin dat het elk jaar verplicht moet worden geactualiseerd. De onderneming moet de onderdelen waarbij daartoe aanleiding is bijwerken, en de vooruitgang beschrijven die zij heeft geboekt bij de verwezenlijking van haar tijdgebonden doelstellingen.⁴⁵ Hierbij kan ook gedacht worden aan nieuwe consensus in de klimaatwetenschap op basis waarvan bijwerking van het klimaattransitieplan van een onderneming noodzakelijk is.⁴⁶

2.8 *Inspanningsverplichting*

Het bedrijf moet haar klimaattransitieplan niet alleen opstellen, maar volgens de Wivo ook 'naar beste vermogen uitvoeren'.⁴⁷ Reeds uit de formulering kan worden opge-

33 ESRS E1, punt 16 sub (c).

34 Art. 3 Verordening (EU) 2020/852 van het Europees Parlement en de Raad van 18 juni 2020 betreffende de totstandbrenging van een kader ter bevordering van duurzame beleggingen en tot wijziging van Verordening (EU) 2019/2088 (PbEU 2020, L 198).

35 Preambule 22 Verordening (EU) 2020/852 van het Europees Parlement en de Raad van 18 juni 2020 betreffende de totstandbrenging van een kader ter bevordering van duurzame beleggingen en tot wijziging van Verordening (EU) 2019/2088 (PbEU 2020, L 198).

36 ESRS E1, punt 16 sub (d).

37 Bijlage II tabel 2 ESRS.

38 Bijlage II tabel 2 ESRS.

39 ESRS E1, punt 16 sub (f).

40 De MvT Wivo zegt hierover het volgende: 'De in de richtlijn jaarrekening voorgeschreven onderdelen van de verslaglegging van informatie met betrekking tot duurzaamheidskwesties die zien op klimaat, zoals geïmplementeerd in het Implementatiebesluit richtlijn duurzaamheidsrapportering, vereisen nagenoeg hetzelfde als datgene dat wordt vereist voor de inhoud van het klimaattransitieplan op grond van artikel 22 van de richtlijn gepaste zorgvuldigheid en duurzaamheid.' (MvT Wivo, p. 151).

41 Art. 3.1 lid 2 sub d Wivo, art. 22 lid 1 sub d CSDDD.

42 Ook moet informatie openbaar worden gemaakt of, en zo ja, welke bestuurs-, leidinggevende of toezichthoudende organen het plan hebben goedgekeurd. ESRS E1, punt 16 sub (i).

43 ESRS 2, GOV-1.

44 Art. 3.2 lid 1 Wivo.

45 Art. 3.3 Wivo, art. 22 lid 3 CSDDD.

46 MvT Wivo, p. 154.

47 Art. 3.3 Wivo.

maakt dat het uitvoeren van het klimaattransitieplan een inspanningsverplichting betreft, en dus geen resultaatsverplichting. Dit lijkt een logische keuze. Een van de grootste uitdagingen van de klimaatcrisis is dat het wel of niet behalen van de klimaatdoelen uit bijvoorbeeld de Overeenkomst van Parijs afhankelijk is van een legio factoren die buiten de invloedssfeer vallen van één specifiek land, bedrijf of individu. Dit geldt ook voor de uitvoering van een klimaattransitieplan. Zo zou een onderneming bijvoorbeeld als onderdeel van het uitvoeren van haar klimaattransitieplan het doel kunnen opnemen om haar wagenpark te elektrificeren. Als er echter niet genoeg geschikte laadinfrastructuur aanwezig is of als de onderneming door netcongestie niet de benodigde aansluitingen kan krijgen, dan kan een onderneming ook ondanks haar beste inspanningen niet het gewenste resultaat bereiken. Toch is daarmee niet gezegd dat dit een lichtvaardig op te vatten verplichting is. In de memorie van toelichting bij het conceptwetsvoorstel specificeert de wetgever dat door te kiezen voor het 'naar beste vermogen' uitvoeren van het plan, een hogere mate van inspanning wordt geïmpliceerd dan wanneer bijvoorbeeld een 'redelijke inspanning' zou worden vereist.⁴⁸ Wat de exacte invulling van de inspanningsverplichting van een onderneming is, hangt af van de specifieke omstandigheden van het geval en de context waarin een onderneming haar plan uitvoert.⁴⁹

3. Verschillen CSDDD en CSRD

3.1 Inleiding

In de voorgaande paragrafen is de inhoud van het klimaattransitieplan zoals voorgeschreven volgens de Wivo besproken. Het klimaattransitieplan is echter geen nieuw fenomeen. Ook de in 2022 aangenomen CSRD en de daaruit voortvloeiende implementatiewetgeving bevatten bepalingen over een klimaattransitieplan. Om discrepanties of dubbele rapportage te voorkomen bouwt de CSDDD voort op deze standaarden. Toch is er geen sprake van volledige overlap.⁵⁰ Deze paragraaf behandelt enkele verschillen tussen de CSDDD en de CSRD (par. 3.2). Vervolgens wordt gekeken naar de manier waarop in de Wivo wordt aangesloten bij de bepalingen die voortvloeien uit de CSRD, en welke vragen dit oproept (par. 3.3).

3.2 Verschillen

De CSRD introduceert de verplichting voor ondernemingen om te rapporteren over duurzaamheidsinformatie.⁵¹ Ondernemingen moeten allerlei informatie openbaar maken

die derden inzicht geeft in de effecten van de onderneming op duurzaamheidskwesties, evenals informatie die inzichtelijk maakt hoe duurzaamheidskwesties van invloed zijn op de onderneming.⁵² Om die duurzaamheidsinformatie vergelijkbaar te maken, moet de informatie gepubliceerd worden aan de hand van 'duurzaamheidsrapporteringsstandaarden'.⁵³ Deze standaarden zijn uitgewerkt in de ESRS.⁵⁴

In sommige opzichten is de CSRD meeromvattend dan de CSDDD. De CSRD vraagt bijvoorbeeld ook om een beschrijving van de impact die klimaatverandering heeft op de onderneming, en de adaptieve maatregelen die de onderneming treft om die impact te beperken.⁵⁵

Maar in een belangrijk ander opzicht gaat de CSDDD verder dan de CSRD en de ESRS. Dat heeft te maken met het vereiste ambitieniveau van de klimaattransitieplannen. De CSRD schrijft voor dat ondernemingen onder andere 'een beschrijving geven van de plannen van de onderneming, (...) om ervoor te zorgen dat haar bedrijfsmodel en strategie verenigbaar zijn met de overgang naar een duurzame economie en met de beperking van de opwarming van de aarde tot 1,5 °C (...)'.⁵⁶ Die beschrijving kan er ook uit bestaan, dat de onderneming vermeldt dat het die plannen niet heeft.⁵⁷ Dit is als zodanig ook geëxpliciteerd in de ESRS:

"ingeval de onderneming niet over een transitieplan beschikt, vermeldt zij of, en zo ja wanneer, zij een transitieplan zal vaststellen".⁵⁸

Dit heeft voor ondernemingen de mogelijkheid geopend, of in ieder geval verruimd, na te laten een transitieplan op te stellen dan wel een klimaattransitieplan op te stellen dat niet verenigbaar is met de doelen van Parijs. Hiermee komt ook het verschil met de CSDDD in beeld: een plan dat niet 'Paris-proof' is, voldoet niet aan de norm van artikel 22 CSDDD. De CSDDD vraagt immers niet alleen van bedrijven om te rapporteren over hun klimaatbeleid, maar

48 MvT Wivo, p. 153.

49 MvT Wivo, p. 154.

50 Relevant om hier te benoemen is de aangekondigde Omnibus-richtlijn, waarmee de verplichtingen uit de CSRD, CSDDD en de Europese Taxonomie mogelijk worden samengevoegd om de rapportageverplichtingen waarmee Europese bedrijven worden geconfronteerd te verminderen en te stroomlijnen. Een voorstel wordt in februari 2025 verwacht. Inconsistenties zouden op deze manier kunnen verdwijnen.

51 Art. 19 bis en 29 bis Richtlijn jaarrekening (zoals gewijzigd bij art. 1 CSRD).

52 Art. 19 bis lid 1 en art. 29 bis lid 1 Richtlijn jaarrekening.

53 Art. 29 ter Richtlijn jaarrekening.

54 Verordening tot aanvulling van Richtlijn 2013/34/EU wat betreft standaarden voor duurzaamheidsrapportage EU 2023/2772 (hierna: ESRS).

55 ESRS E1, punt 14 jo. punt 16 jo. punt 31.

56 Art. 19 bis lid 2 sub a onder iii) en art. 29 bis lid 2 sub a onder iii) Richtlijn jaarrekening.

57 In de literatuur wordt ook wel betoogd dat de CSRD die ruimte niet laat, en dat uit de CSRD reeds *Paris Alignment* als verplichting volgt. Zie daarvoor bijvoorbeeld J.M. de Jongh in zijn consultatiereactie op het conceptwetsvoorstel Wivo, Rotterdam, 20 december 2024 (<https://www.internetconsultatie.nl/wivo/reactie/075e999e-4cb3-4312-9a2a-e1399fa11d19>). Zie ook: ClientEarth & Frank Bold, 'Corporate Environmental Due Diligence and Reporting in the EU – Legal analysis of the EU Directive on Corporate Sustainability Due Diligence and policy recommendations for transposition into national law', september 2024 (<https://www.clientearth.org/media/coxficiek/2024-09-17-legal-analysis-on-cs3d-transposition-final-version-designed-1.pdf>).

58 ESRS E1, punt 17.

vergt ook dat dit klimaatbeleid verenigbaar is met het beperken van de opwarming tot 1,5 °C.⁵⁹

3.3 (Problematische) aansluiting Wivo bij CSRD

De CSDDD spreekt in de context van het klimaattransitieplan van een verplichting voor een onderneming om ervoor te zorgen *dat* haar bedrijfsmodel en -strategie in overeenstemming worden gebracht met het beperken van de opwarming van de aarde tot 1,5 °C.⁶⁰ De ESRS schrijft voor dat een onderneming vermeldt *of* haar doelen verenigbaar zijn met het beperken van de opwarming van de aarde tot 1,5 °C. Het lijkt erop dat de wetgever in de Wivo aansluiting heeft gezocht bij de bewoordingen van de ESRS in plaats van die van de CSDDD. Volgens artikel 3 lid 1 Wivo moet een onderneming in haar klimaattransitieplan vaststellen *hoe* zij haar bedrijfsmodel en -strategie in lijn brengt met de beperking van de opwarming van de aarde. Het antwoord op deze vraag zou kunnen zijn: 'bedrijfsmodel en -strategie van de onderneming worden niet in lijn gebracht met het beperken van de opwarming van de aarde'. Ook het antwoord op de vraag *of* de doelen van een onderneming verenigbaar zijn, kan immers zijn: 'neen', waarmee het bedrijf wel de informatie rapporteert die de ESRS vraagt, maar niet voldoet aan de gedragsnorm van de CSDDD. Daarmee lijkt de Wivo veel meer vrijblijvend dan in de CSDDD is beoogd.

Ook op het moment dat het vereiste van verenigbaarheid met 1,5 °C in artikel 3.1 lid 1 Wivo wel voldoende wordt gewaarborgd, bestaat er nog een ander probleem omtrent het ambitieniveau. Artikel 3.1 lid 3 Wivo bepaalt het volgende: 'ondernemingen die al een klimaattransitieplan openbaar maken volgens de richtlijn jaarrekening (CSRD) worden geacht te hebben voldaan aan de verplichting tot het vaststellen van het klimaattransitieplan onder de Wivo'.⁶¹ Deze formulering wekt de suggestie dat een onderneming het *Paris-proof* vereiste zou kunnen omzeilen wanneer zij rapporteert conform de ESRS. Dit terwijl die vereisten 'slechts' zien op disclosure, en niet een bepaald ambitieniveau voorschrijven. Het is noodzakelijk voor een juiste implementatie van de CSDDD om te verduidelijken dat, hoewel er voor de inhoud van het plan aansluiting kan worden gezocht bij hetgeen is uitgewerkt in de CSRD en ESRS, het ambitieniveau van het plan verenigbaar moet zijn met de 1,5 °C-doelstelling van de Overeenkomst van Parijs.

Tot slot spreekt de Wivo alleen van het in overeenstemming brengen met 'de beperking van de opwarming van de aarde tot 1,5 °C in overeenstemming met de Overeenkomst van Parijs en de doelstelling om uiterlijk in 2050 klimaatneutraliteit te bereiken als vastgesteld in de

Europese klimaatwet'.⁶² Daarbij is het vereiste van de CSDDD om ook rekening te houden met 'de tussentijdse en klimaatneutraliteitsdoelstellingen voor 2050' verlaten.⁶³ Juist in de context van klimaatverandering is niet alleen het uiteindelijke doel, maar [ook] de weg daarnaartoe van belang. De reden hiervoor is dat broeikasgassen zoals CO₂ honderden jaren in de atmosfeer kunnen blijven. Naarmate broeikasgasemissies zich ophopen, betekent meer uitstoten nu dat er later meer moet worden gereduceerd. Of anders gezegd: later beginnen of minder reduceren dan de tussentijdse doelen voorschrijven, zal het resterende koolstofbudget om onder de 1,5 °C te blijven eerder uitputten. Voor een juiste implementatie van de CSDDD is het van belang dat ook de tussentijdse doelstellingen in de Wivo worden gewaarborgd.

4. Toezicht en handhaving

4.1 Inleiding

Elke lidstaat wordt geacht een toezichthouder aan te stellen die ziet op de naleving van de in de implementatiewetgeving van de CSDDD neergelegde verplichtingen.⁶⁴ De Nederlandse toezichthouder is de Autoriteit Consument en Markt (ACM).⁶⁵

In het kader van het klimaattransitieplan moet de ACM toezien op (1) de vaststelling van het klimaattransitieplan volgens de voorgeschreven inhoud; (2) de publicatie van het plan; en (3) de actualisering daarvan, inclusief een beschrijving van de geboekte vooruitgang voor de tijdgebonden emissiereductiedoelstellingen.⁶⁶ De verplichting om het klimaattransitieplan 'naar het beste vermogen' uit te voeren is echter vrijgesteld van toezicht van de ACM.⁶⁷ Bovendien lijkt het er op dat de verplichting om het klimaattransitieplan uit te voeren zal vervallen als het omnibus-voorstel wordt aangenomen. Daarmee lijkt het klimaattransitieplan wellicht niets meer dan een papieren tijger.

Hoewel dit niet uitdrukkelijk uit de Wivo volgt, kan worden aangetekend dat het klimaattransitieplan een 'levend document' is dat elk jaar verplicht moet worden geactualiseerd (zoals ook aangestipt in par. 2.7), waardoor het tot op zekere hoogte toch mogelijk is om een gebrekkige uitvoering van het klimaattransitieplan door een onderneming te sanctioneren. Dit kan onzes inziens via drie sporen.

Allereerst zou een onderneming die haar klimaattransitieplan niet uitvoert, maar rapporteert alsof zij haar emissiereductiedoelstellingen behaalt, zich schuldig maken aan

⁵⁹ De CSDDD stelt zich juist ten doel om bedrijven te verplichten dat zij zich inspannen hun bedrijfsmodel en strategie verenigbaar te maken met de opwarming van de aarde tot 1,5 °C. Zie art. 1 lid 1 sub c CSDDD.

⁶⁰ Art. 22 lid 1 CSDDD.

⁶¹ Art. 3.1 lid 3 Wivo.

⁶² Art. 3.1 lid 1 sub a onder 1 Wivo.

⁶³ Art. 22 lid 1 CSDDD.

⁶⁴ Art. 24 lid 1 CSDDD.

⁶⁵ Art. 4.1.1 Wivo.

⁶⁶ MvT Wivo, p. 156.

⁶⁷ Art. 25 lid 1 CSDDD, art. 4.1.1 Wivo.

'greenwashing' door zich groener of duurzamer voor te doen dan zij daadwerkelijk is. Dit zou gehandhaafd kunnen worden door regelgeving omtrent greenwashing die op nationaal of Europees niveau ontwikkeld wordt.⁶⁸

Ten tweede zou dit strijd opleveren met het vereiste dat de onderneming haar duurzaamheidsinformatie opstelt aan de hand van de 'fundamentele en versterkende' kwalitatieve kenmerken van informatie, te weten relevantie, getrouwe weergave, vergelijkbaarheid, controleerbaarheid en begrijpelijkheid.⁶⁹ Een getrouwe weergave vereist dat de informatie (i) volledig; (ii) neutraal; en (iii) nauwkeurig is.⁷⁰ Op het moment dat een onderneming zich in haar klimaattransitieplan groener voordoet dan zij is, is dit in strijd met het vereiste van de getrouwe weergave.

Ten derde zou een onderneming die haar klimaattransitieplan niet uitvoert en in de jaarlijkse updates haar emissie-reductiedoelen en geplande kernacties niet bijstelt, niet langer in lijn zijn met het vereiste dat zij haar bedrijfsmodel 'in overeenstemming brengt met het beperken van de opwarming van de aarde tot 1,5 °C in overeenstemming met de Overeenkomst van Parijs'.

In de volgende twee paragrafen zullen de bestuursrechtelijke (par. 4.2) en civielrechtelijke bevoegdheden (par. 4.3) van de ACM die wel uitdrukkelijk in de Wivo zijn neergelegd besproken worden.

4.2 Bestuursrechtelijke handhaving

De ACM beschikt over verschillende bestuursrechtelijke bevoegdheden voor de handhaving van de voorschriften die gelden voor het klimaattransitieplan, zowel op basis van de Wivo als op basis van de Instellingswet Autoriteit Consument en Markt (Iw ACM).⁷¹

Het eerste middel dat de ACM kan aanwenden om het gedrag van een onderneming te sturen, nog voordat er sprake is van een overtreding van een voorschrift, is het opleggen van een bindende gedragslijn.⁷² Dit is een zelfstandige last tot het verrichten van bepaalde handelingen (een verplichting tot doen of tot nalaten) ter bevordering van de naleving van bepaalde voorschriften.⁷³

Op het moment dat er een onderzoek loopt door de ACM en er aanwijzingen zijn voor een overtreding, kan de ACM een zelfstandige last opleggen in de vorm van een voorlopige maatregel.⁷⁴ Er moet dan sprake zijn van een dreigend risico op ernstige en onherstelbare inbreuken op mensenrechten of ernstige en onherstelbare schade aan

het milieu. De voorlopige maatregel moet evenredig zijn en voor een bepaalde termijn gelden.⁷⁵ Naast de bevoegdheid om onderzoeken te verrichten, kan de ACM ook inlichtingen en inzage vorderen en plaatsen betreden.⁷⁶ Op het moment dat de ACM na het onderzoek concludeert dat er inderdaad sprake is van een overtreding legt zij, indien mogelijk, corrigerende maatregelen op die een onderneming binnen een redelijke termijn moet nemen.⁷⁷ Deze corrigerende maatregelen zijn geen voorwaarde voor verdere handhavende besluiten.⁷⁸

Wanneer de overtreding van een voorschrift uiteindelijk is vastgesteld, kan de ACM de onderneming een bindende aanwijzing, last onder dwangsom of een bestuurlijke boete van ten hoogste 5% van de geconsolideerde wereldwijde netto-omzet in het voorgaande boekjaar opleggen.⁷⁹

4.3 Civielrechtelijke handhaving

De in de Richtlijn geregelde wettelijke aansprakelijkheid van ondernemingen en het recht op volledige schadevergoeding geldt voor de verplichtingen rondom gepaste zorgvuldigheid, en dus niet voor inbreuken op de verplichting om een klimaattransitieplan op te stellen en uit te voeren.⁸⁰ Het staat landen vrij om bij de implementatie van de CSDDD de civiele aansprakelijkheidsregeling te verruimen,⁸¹ maar aangezien de Nederlandse wetgever een 'zuivere en lastenluwe' omzetting beoogt, zal dat hier niet gebeuren. In het kader van de klimaattransitieplan verplichting lijkt dat ook niet nodig, want het Nederlandse civiele aansprakelijkheidsrecht biedt reeds de ruimte om op te treden tegen schendingen.

Schending van de Wivo is een doen of nalaten in strijd met een wettelijke plicht in de zin van artikel 6:162 lid 2 BW, en dus een onrechtmatige daad. Voor een schadevergoedingsvordering gelden echter ook nog de andere vereisten van artikel 6:162 en 6:163 BW, en daaraan zal bij een schending van de klimaattransitieplanverplichting niet snel worden voldaan. Gelet op het indirecte en complexe verband tussen (een gebrekkig of niet uitgevoerd) klimaattransitieplan en de schade van de eiser, als er al schade kan worden vastgesteld, zal de vordering vermoedelijk vastlopen op causaal verband. Überhaupt is er, voor zover wij kunnen nagaan, in de klimaatrechtspraak nog nooit een schadevergoeding toegekend.⁸²

Het rechterlijk bevel biedt echter wel mogelijkheden voor handhaving. Op grond van artikel 3:296 BW kan een rech-

68 Bijvoorbeeld het voorstel van de 'Groene Claims Richtlijn'.

69 ESRS 1, par. 19.

70 ESRS 1, Bijlage B KK5-KK9.

71 MvT Wivo, par. 4.2.1.

72 Art. 4.2.1.1 lid 1 Wivo.

73 MvT Wivo, par. 4.2.1.1.

74 Art. 4.2.1.2 lid 1 Wivo.

75 Art. 4.2.1.2 lid 2 sub a Wivo.

76 MvT Wivo, par. 6.3.2.

77 Art. 4.2.1.2 lid 3 Wivo.

78 MvT Wivo, par. 4.2.1.2.

79 Art. 4.2.1.4 lid 1 Wivo.

80 Art. 29 lid 1 sub a CSDDD.

81 Art. 4 lid 2 CSDDD.

82 De zaak Luciano Lliuya v. RWE is voor zover wij weten de meest vergevorderde zaak. Voor een overzicht van het procesverloop en de tussenstand zie: <https://climatecasechart.com/non-us-case/liuya-v-rwe-ag/>.

ter een bevel opleggen wanneer er sprake is van een (dreigende) schending van een rechtsplicht jegens de eiser. Anders dan bij de schadevergoedingsvordering is voor deze remedie niet vereist dat de eiser schade lijdt of zal lijden ten gevolge van de normschending.⁸³ Daardoor kunnen belanghebbenden bij de civiele rechter, bijvoorbeeld door middel van een collectieve actie in de zin van artikel 3:305a BW, een gebod vorderen tot naleving van de verplichtingen die voortvloeien uit hoofdstuk 3 van de Wivo – en dan gaat het zowel om het opstellen als het uitvoeren van het klimaattransitieplan.

5. Conclusie

Met de verplichting om een klimaattransitieplan op te stellen en naar beste vermogen uit te voeren wordt de verplichting voor private partijen om het recht op bescherming tegen gevaarlijke klimaatverandering te respecteren verder uitgekristalliseerd. Hoewel de Richtlijn enige duidelijkheid geeft over de inhoud van het op te stellen klimaattransitieplan, blijft het vooral de vraag wanneer een klimaattransitieplan van een bedrijf 'verenigbaar met 1,5° C' is en wanneer het bedrijf haar plan 'naar beste vermogen' heeft uitgevoerd. Gelet op de beoogde 'zuivere en lastenluwe' implementatie die wordt beoogd, zal de Wivo hierover vermoedelijk ook geen duidelijkheid kunnen scheppen. Verdere richtlijnen van de Europese Commissie zullen moeten verhelderen welke subjectieve omstandigheden van bedrijven opererend in verschillende sectoren meewegen in het bepalen van een specifiek emissiereductiepercentage. Ook zullen er gezichtspunten geformuleerd moeten worden aan de hand waarvan kan worden beoordeeld of een onderneming haar inspanningsverplichting heeft vervuld.

In dit artikel worden verschillende aspecten uitgelicht van het conceptwetsvoorstel die vragen om verduidelijking en verbetering. Het voornaamste doel van het klimaattransitieplan is dat een onderneming haar bedrijfsmodel en -strategie in overeenstemming brengt met het beperken van de opwarming van de aarde tot 1,5 °C in overeenstemming met de Overeenkomst van Parijs. Het vereiste van verenigbaarheid van het klimaattransitieplan met 1,5 °C is onvoldoende gewaarborgd in artikel 3.1 lid 1 Wivo, waar een onderneming wordt gevraagd *hoe* zij haar bedrijfsmodel in lijn wil brengen met 1,5 °C in plaats van *dat* zij haar bedrijfsmodel in overeenstemming moet brengen met 1,5 °C. Ook verdient het aanbeveling om in artikel 3.1 lid 1 Wivo net als in artikel 22 lid 1 CSDDD de tussentijdse doelstellingen die voortvloeien uit de Europese klimaatwet op te nemen. Tot slot is nodig, om een maas in de wet te voorkomen, dat in het kader van artikel 3 lid 3 Wivo wordt verduidelijkt dat wat de inhoud van het klimaattransitieplan betreft kan worden aangesloten bij de CSRD

en ESRS, maar dat dit niet afdoet aan het vereiste van artikel 3 lid 1 Wivo dat het plan *Paris-proof* moet zijn.

Addendum n.a.v. omnibus-voorstel

In dit artikel staat de implementatie van artikel 22 CSDDD in de Wivo centraal. In de CSDDD is de verplichting opgenomen voor bedrijven om een klimaattransitieplan zowel op te stellen als uit te voeren. Deze verplichting is ook in het Wivo-voorstel opgenomen. In het omnibus-voorstel is de verplichting om het klimaattransitieplan uit te voeren, weggehaald. In plaats daarvan moeten bedrijven 'uitvoeringsmaatregelen' opnemen in het klimaattransitieplan. Of deze wijziging uiteindelijk ook door de Europese Raad en het Parlement zo wordt aangenomen, is nog de vraag. In dit artikel wordt voor de volledigheid nog steeds de tekst van het Wivo-voorstel aangehouden.

⁸³ W.Th. Nuninga, *Recht, plicht, remedie (R&P nr. CA25) 2022/3*.